

THE JOURNAL AND MEMORIALISTIC LITERATURE

Mădălina-Violeta Dîrmină, PhD Student, University of Pitești

Abstract: The work proposes to offer significant dates from the author's biography, as well as useful information for a better understanding of his published works. The author shares his own experience, pieces of information about the hardship of exile, the nightmare that the people had to live.

Keywords: journal, exile, (literary) works, memorialistic works.

Vintilă Horia face parte din aceeași generație cu Aron Cotruș „cântăreț al durerilor neamului românesc și sol al nădejdelor lui, pentru a trimite un salut frățesc ...”¹, Ștefan Baciuc și Horia Stamatu. Ei au în comun faptul că au fost exilați și au debutat cu volume de poezii în România.²

Journal d'un paysan du Danube este publicat în 1966 la Editions de la Table Ronde, Paris. În viziunea lui Vintilă Horia țărănul este persoana care deține adevărurile eterne: „Journal d'un paysan du Danube” e o confesiune; ba mai mult: o destăinuire și o mărturisire (cred că există o diferență între aceste două noțiuni gemene). Destăinuire, în scris, a unui suflet ce a știut să agonisească de-a lungul vieții bogății – idei și gânduri în jurul unor neprețuite comori: sentimentele”³.

Scriitorul dă o definiție a titlului utilizând dicționarul *Le petit Larousse*: « Homme d'un extérieur grossier et d'un franchise brutale».⁴

Prozatorul recuperează date din biografie: „Je suis à bout de forces, mais très content de ce curieux succès qui me transforme en ce que je ne suis pas [...] Je suis arrivé à une coïncidence presque parfaite entre ce que je suis et ce que je dis”⁵.

Vintilă Horia reia ideea de condiție a scriitorului exilat care la vârsta fragedă de opt luni este nevoit să plece împreună cu mama sa din calea războiului, toate aceste detalii au rolul de a conferi autenticitate evenimentelor prezentate: „Mon exil commence à l'âge de huit mois. Voilà un autre fait inscrit avec clarté dans mon histoire”⁶. Opera prezintă o perioadă de un an, din noiembrie 1964 până în noiembrie 1965.

Scriitorul rememorează imaginea casei din Aldești unde și-a petrecut copilăria („Pendant des années de suite j'avais assez souvent rêvé de la maison d'Aldești, en Moldavie, où j'ai passé une partie de mon enfance”⁷) sau își amintește de perioada petrecută la

¹ Alexandru Ruja, „Odiseea unei vieți”. *Periplul american. Boala. Sfârșitul* în vol. *Cotruș – Viața și opera*, Timișoara, Editura de Vest, 1996, p. 67;

² Ion Rotaru, *Vintilă Horia*, în vol. *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Dacoromână TDC, 2006, p.578;

³ Radu Enescu, *Vintilă Horia sau Jurnalul unui dac*, în „Destin”, caietul nr. 16, Madrid, 1968, p. 146;

⁴ Vintilă Horia, *Journal d'un paysan du Danube*, Éditions de la Table Ronde, Paris, 1966, p. 59; „Bărbat care are un aspect exterior grosolan, cu o sinceritate brutală.” (trad. DMV)

⁵ Vintilă Horia, *Journal d'un paysan du Danube*, Éditions de la Table Ronde, Paris, 1966, p. 263; „Sunt la capătul puterilor, dar sunt foarte mulțumit de acest curios succes care mă transformă în ceea ce nu sunt, [...] Am ajuns la o coincidență aproape perfectă între ceea ce sunt și ceea ce spun.” (trad. DMV)

⁶ Idem, p. 13; „Exilul meu începe la vârsta de opt luni. Iată un alt fapt înscris cu precizie în povestea mea.” (trad. DMV)

⁷ Idem., p. 19; „De-a lungul anilor am visat destul de frecvent la casa din Aldești, în Moldova, unde mi-am petrecut o parte din copilărie.” (trad. DMV.)

Colegiului Sfântul Sava („Un trait nous unit, nous les anciens de Saint-Saba, et ce trait, devenu un archétype, s'épanouit un instant sur le visage du chef d'orchestre, mon ami et mon semblable, porteur, sans s'en douter, d'une très ancienne continuité”.⁸)

Vintilă Horia este devotat cititorului și încearcă să se adapteze exigențelor fiecăruia stabilindu-se o legătură puternică: „Je pense ensuite, tandis que Silvestri dirige le concert de Bartok, à celui qui lira ces pages, dans une ville de France ou d'Espagne, ou dans un village d'Italie, d'Allemagne et peut-être même de Roumanie, et je lui parle. Ce lecteur n'est pas une masse, mais une personne; [...]. M'entendez-vous, lecteur lointain et proche? Je veux vous dire la vérité; je ne tricherai pas avec vous; [...].”⁹

Ca și Proust (*În căutarea timpului pierdut*), căruia gustul de madlenă îi amintește de copilăria petrecută la Combray, și Vintilă Horia își aduce aminte de parfumul irișilor înfloriți în grădină, de ziua mamei sale de Sfinții Constantin și Elena. Din acel moment, parfumul acestor flori îi proiectează imaginea mamei sale și astfel re trăiește clipele fericite petrecute alături de părinții săi: „Aujourd'hui la fête de ma mère, saints Constantin et Hélène. Je garderai toujours dans la mémoire le premier souvenir de cette fête de famille. J'avais cinq ans. Nous habitons un rez-de-chaussée donnant sur un grand jardin où, ce jour-là, avaient fleuri les iris. Il y en avait partout, et leur parfum, coïncidant avec l'air de la fête, le bruit et les rires des invites, ma joie d'y participer consciemment, m'évoque de façon mécanique la lumière et l'odeur de ce jour si lointain”.¹⁰ Regimul politic este cel care a stat în calea revederii mamei sale: „Il y a exactement vingt-cinq ans qu'on me défend de voir ma mère. Cette cruauté devenue principe moral et doctrine d'État, ose se nommer populaire, démocratique et progressiste”.¹¹

Scriitorul pune în discuție originile nobile ale poporului din care aparține: „Quand l'histoire des Daces sera bien connue, comme l'est celle d'Athènes ou de Rome, l'Occident trouvera en elle une nouvelle assise, la plus ancienne et la plus proche, celle qui justifiera son évolution vers un futur inlassablement actuel”.¹²

Spre sfârșitul cărții, Vintilă Horia se identifică cu Platon și cu Ovidiu: „Les yeux fermés expérimentent notre pouvoir sur l'infini, le rêve, l'ubiquité. (...) Nos organes sont un

⁸ Idem., pp. 24-25; „O trăsătură ne unește, pe noi cei de odinioară de la Sfântul Sava, și această trăsătură, devenită un arhetip, apare un moment pe figura dirijorului, prietenul și semenul meu, purtător, fără să ne îndoim, al unei foarte vechi continuități.” (trad. DMV.)

⁹ Idem., pp. 25-26; „Mă gândesc, în timp ce Silvestru dirijează concertul lui Bartok, la cel care va citi aceste pagini, într-un oraș din Franța sau Spania, sau într-un sat din Italia, Germania, și poate chiar România, și îi vorbesc. Acest cititor nu este o masă individualizată, ci o persoană; [...]. Mă înțelegi, cititor îndepărtat și, totuși apropiat? Vreau să-ți spun adevărul; nu voi trișa cu tine; [...].” (trad. DMV)

¹⁰ Vintilă Horia, *Journal d'un paysan du Danube*, Éditions de la Table Ronde, Paris, 1966, p. 129; „Astăzi este ziua mamei, Sfinții Constantin și Elena. Voi păstra mereu în minte prima amintire de la această sărbătoare familială. Aveam cinci ani. Locuiam la parter, care dădea spre o mare grădină unde, în acea zi, înfloriseră irișii. Era peste tot parfumul lor, coincinzând cu aerul sărbătorii, gălăgia și râsetele invitaților, bucuria mea de a participa conștient, îmi evocă mecanic lumina și miriosul acelei zi atât de îndepărtate.” (trad. DMV)

¹¹ Idem., p. 130; „De douăzeci de ani mi se interzice să-mi văd mama. Această cruzime devenită principiu moral și doctrină de stat, îndrăznește să se numească populară, democratică și progresistă.” (trad. DMV)

¹² Idem., p. 252; „Când istoria dacilor va fi cunoscută foarte bine, ca cea a Atenei sau a Romei, Occidentul va găsi în ea o nouă bază, cea mai veche și cea mai apropiată, cea care va justifica evoluția către un viitor neobosit.” (trad. DMV)

empêchement; ils nous obligent à poursuivre et à adorer des séparations. Ou à les haïr. Platon. Ovide”¹³.

Volum *Suflete cu umbră pe pământ* reunește pagini de memorialistică, confesiuni literare și însemnări de jurnal scrise și publicate în limba română. Această ediție este îngrijită de Nicolae Florescu, apărută la Editura „Jurnalul literar” în 2004, în *Nota asupra ediției*, istoricul ne precizează că: „Volumul de față valorifică pentru prima oară paginile de memorialistică, confesiunile literare și însemnările de jurnal scrise și publicate în limba română de Vintilă Horia. Se încearcă, așadar, să se evidențieze printr-o metodică investigare a publicisticii culturale românești anticomuniste, din exil, o conștiință și o atitudine ideatică mai puțin, sau aproape deloc cunoscute cititorului din țară, deschizând drumul spre înțelegerea unui univers uman și scriitoricesc de o impecabilă ținută morală și de o remarcabilă înfățișare artistică”¹⁴. Carte este structurată în trei părți.

Primul capitol *Portrete* cuprinde o serie de portrete care au fost publicate în paginile *Cuvântului românesc* din Canada. La aceste fragmente au fost adăugate și altele publicate în reviste precum: *România* (Buenos Aires), *Ființa Românească* (Paris), *Înșir-te Mărgărite* (Rio de Janeiro), *Buletinul Bibliotecii Române* (Freiburg) sau *Revista Scriitorilor Români* (München). Mihai Neagu Basarab vorbește despre stilul liber al autorului și de faptul că nu se teme de nimic: „Vintilă Horia scrie despre gândiriști ca un om liber, căruia nu-i este frică de pușcărie sau de alte sancțiuni ...”¹⁵. În acest capitol autorul vorbește despre: Aron Cotruș, Lucian Blaga, Ion Pillat, Nichifor Crainic etc. Prietenii lui rămași în țară (Adrian Maniu, V. Voiculescu) vor fi torturați în închisori. Prin opera sa, autorul „dă lecții de morală, în armonie cu evangheliile”¹⁶.

În *Reîntâlnire cu Nichifor Crainic* Vintilă Horia mărturisește respectul pe care l-a avut pentru maestrul său, precum și regretul că nu a îndrăznit să-i trimită niciodată scrisori. Singurele rânduri pe care și le-au scris au fost în legătură cu proiectele de colaborare sau cu privire la publicarea unor lucrări în revista *Gândirea*: „a fost pentru mine sprijin și îndrumar, pentru că a fost primul scriitor mai mare, care să-mi fi spus că sunt un poet de-adevărat și să-mi fi dovedit aceasta publicându-mă în revista lui – cea mai de seamă atunci în literele românești – cu singurul scriitor roman care m-a ajutat să mă nasc în literatură n-am schimbat decât rîndurile care urmează”¹⁷.

În scrisoarea pe care Nichifor Crainic i-o trimite îi mărturisește că îi pare rău despre cele întâmplate cu Premiul Goncourt și că nu are nicio legătură cu scandalul produs. Nichifor Crainic își dorește să înființeze Asociația „România”, o revistă, sprijinită de Ceaușescu, unde să-i poată reuni pe toți românii care sunt plecați în străinătate: „Scopul ei este, pe cât se poate, împăcarea unanimă cu toți românii împrăștiați în lume care sunt peste un milion și jumătate. Nu le cere nimeni să fie comuniști. Dar, dat fiind prestigiul de care azi România se bucură în

¹³ Idem., p. 268; „Ochii închiși exprimă puterea noastră asupra infinitului, visului, ubicuității. (...) Organele noastre sunt un obstacol; ele ne obligă să urmărim și să adorăm despărțirile. Sau să le urâm. Platon. Ovidiu.” (trad. DMV)

¹⁴ Vintilă Horia, *Suflete cu umbră pe pământ*, Ediție îngrijită și postfață de Nicolae Florescu, Editura „Jurnalul literar”, București, 2004, p. 5;

¹⁵ Mihai Neagu Basarab, *Despre suflete cu umbră pe pământ*, în „Jurnalul literar”, serie nouă, XVII, nr. 1-6, ianuarie – februarie- martie 2006, p. 6;

¹⁶ Ibidem., p. 6;

¹⁷ Vintilă Horia, op. cit., p. 30;

lume, mai ales datorită politicii lui Ceaușescu și realizărilor magnifice din țară, se crede că tot ce e român sau s-a născut în România poate fi mîndru de maternitatea ei”¹⁸. Își dorește ca Vintilă Horia să fie colaborator. Scriitorul îi va răspunde maestrului, dar nu va ști dacă răspunsul a ajuns la destinație deoarece Nichifor Crainic nu i-am mai trimis de atunci niciun răspuns. Autorul refuză propunerea, și anume aceea de a adera în cadrul Asociației „România”. Îi dezvăluie dezamăgirea pe care o are cu privire la probleme pe care le-a avut din cauza regimului comunist, precum și regretul că operele sale nu au fost traduse în limba română: „Ce rost are deci apariția numelui meu într-o revistă (care din cele două ediții: cea pentru România sau cea pentru românii din străinătate?) ai cărei cetitori nu știu nimic despre mine? În realitate, multă lume din țară m-a cetit, malgré tout, sau știe de mine și se miră de ce numele meu continua a fi urgisit, azi, în situația aproape fundamental schimbată de care-mi scrieți, ca și ieri; în 1972 ca și în 1960”¹⁹. Ceea ce îl uimește pe autor este recunoașterea operelor sale la nivel internațional și negarea sa în propria țară. Cu toate că este interzisă comercializarea operei sale, își iubește țara în continuare.

În *Ion Pillat în umbra timpului* se prezintă momentul în care autorul frecventa „cenaclul” lui Ion Pillat și era fascinat de modul cum poetul recita poeziile. Spațiul în care se strâneau scriitori precum V. Voiculescu, Ionel Teodoreanu, Nichifor Crainic, N. I. Herescu, Lucian Blaga, era o cameră, din casa poetului, plină cu cărți până la tavan, iar în unele spații existau și tablouri: „Eu am frecventat ani de-a rîndul cenaclul acela care nu era un cenaclu, pentru că Ion Pillat nu era decît un poet. Un cenaclu e adesea un cerc de interes și de slăbiciuni comune, o alianță în jurul unei personalități fertile („Junimea” și Maiorescu), sau a unei simple personalități („Sburătorul” și Lovinescu). Un cenaclu are întotdeauna la bază un cuvînt de ordine, constructiv și viu la „Junimea”, fantasmagoric și nociv la „Sburătorul”. Un conducător, a cărui părere e decisivă, stăpînește întotdeauna peste peripețiile literare ale unui cenaclu. În casa lui Pillat nu s-a făcut niciodată altceva decît lectură de poezie. Nici o voce nu cîntărea mai mult decît cealaltă. Stăpînea cel care cetea”²⁰.

În 1940, Vintilă Horia se întâlnește cu poetul, înainte de plecarea la Roma, în calitate de atașat de presă. Războiul începuse de un an, iar poetul presimțea că vor veni vremuri foarte grele și i-a înmănat planul definitiv al operei sale: „Am luat cu mine, la Roma, prețioasa moștenire, pe care nu a trebuit să o folosesc, pentru că doi ani mai târziu apărea în Editura Fundațiilor Regale prima ediție a operei complete a lui Ion Pillat. Am văzut în acea publicație un fel de eveniment favorabil care contrazicea presimțirile poetului, însă pînă la urmă tot el a avut dreptate. După invazia comunistă din 1944, Ion Pillat se stîngea de inimă rea, supărat de tragedia unei istorii care nu se afla la prima ei ieșire din matcă și nici la primul ei atentat contra esențelor românești”²¹.

Ultima întâlnire a lui Vintilă Horia cu Ion Pillat a avut loc în Slovacia, o delegație de români a fost invitată să facă o vizită acestei țări, din acea delegație făceau parte Nichifor Crainic, Ion Pillat, N. I. Herescu etc. Vintilă Horia fiind atașat de presă la Viena a avut sarcina de a conduce delegația pînă în Bratislava. Scriitorul își amintește de cuvintele memorabile pe

¹⁸ Vintilă Horia, *Suflete cu umbră pe pământ*, Ediție îngrijită și postfață de Nicolae Florescu, Editura „Jurnalul literar”, București, 2004, p. 32;

¹⁹ Idem., p. 34;

²⁰ Idem., p. 46;

²¹ Vintilă Horia, *Suflete cu umbră pe pământ*, Ediție îngrijită și postfață de Nicolae Florescu, Editura „Jurnalul literar”, București, 2004, p. 49;

care poetul le-a rostit în timp ce se aflau în vagonul restaurant în drum spre Bratislava: „Trăiască poezia, moarte-n prozatori!”²² Prin aceste cuvinte, a vrut să scoată în evidență că poezia este o expresie a libertății și a păcii, iar proza face uneori referire și la politică.

Următorul capitol *Fragmente de „Jurnal”* reunește fragmente de jurnal pe care scriitorul le-a publicat de-a lungul vieții. Ordonarea acestui jurnal a fost făcută chiar de scriitor, însemnările pe care le făcea zilnic vor fi denumite *Antilethe*: „Aceste pagini fac parte dintr-un lung «jurnal de exil», plin de însemnări scrise aproape zi de zi, în figura condeului, în anii acei mai aspri, dar și cei mai frumoși, din viața mea: Lagărul de la Krummhübel și Maria Pfart, Roma, Assisi, Florența, Stresa ... Lethe era fluviul uitării, în care sufletul celor morți se spălau de amintiri înainte de a intra în eternitate. Antilethe am botezat acest jurnal, pentru ca totuși să nu uit”²³

Întâlnire cu Spania prezintă călătoria lui Vintilă Horia la Bahia, în Brazilia, înainte de a se întoarce în Europa. Ploile neîntrerupe și atmosfera din acel ținut sudamerican îi provoacă o senzație de disconfort: „Aveam senzația într-adevăr de a mă mișca printr-o apă invizibilă, într-o apă de coșmar, fără trăsnete și fără fulgere, însă mai teribilă decât un uragan”²⁴ După ce navighează șapte zile, ajunge în Insulele Canare, unde temperaturile sunt plăcute, iar oamenii se plimbă liniștiți pe stradă. Ajungând pe tărâmul Spaniei, descoperă pe fețele oamenilor urmele războiului civil și drama prin care trecuseră aceștia.

Ultimul capitol *Reflecții memorialistice* se bazează pe experiența pe care a trăit-o în exil. Nu se va referi doar la autori din spațiul românesc, ci și la oameni de cultură cunoscuți la nivel internațional: „Horia se dezvoltă universal din Papini și din Jung, așa cum național s-a format din gândirism”²⁵

O nouă călătorie la centre prezintă cartea publicată sub numele de *Călătorie la centrele pământului*, apărută în anul 1970, unde este realizată o imagine a culturii occidentale a secolului al XX-lea. Această lucrare a fost realizată după ce a călătorit în Europa Occidentală și America. Întâlnirile cu Arnold Toynbee, Gabriel Marcel, Ștefan Lupașcu, George Palade, Ernst Junger îl vor ajuta în conceperea operei. Opera s-a bucurat de un succes răsunător, fiind tradusă în mai multe limbi. Sub inspirația operei sale, Jaime Antunez Aldunate publică *Cronica ideilor*, o lucrare unde sunt prezentate întâlniri cu diverse personalități ale perioadei respective printre care se află și romancierul Mario Vargas Llosa. Problematika comună a celor două lucrări este criza determinată de religie, „căreia savanții ca și artiștii din întreaga lume occidentală, i-au găsit leac, însă care se zbate încă în friguri agonice pentru că nimeni nu e în stare să aplice la politică ceea ce oamenii spiritului au știut să extragă din spirit”²⁶

Cele trei capitole sunt însoțite de un eseu *Despre un exil în exil*, exilul este văzut ca o perioadă plină de suferință în care individul se simte înstrăinat și simte că a pierdut totul. Cei care rămân în țară se simt și ei lipsiți de libertate deoarece sunt supuși la tot felul de încercări:

²² Ibidem., p. 49;

²³ Idem., p. 77;

²⁴ Idem., p. 91;

²⁵ Mihai Neagu Basarab, *Despre suflete cu umbră pe pământ*, în „Jurnalul literar”, serie nouă, XVII, nr. 1-6, ianuarie – februarie- martie 2006, p. 6;

²⁶ Vintilă Horia, *Suflete cu umbră pe pământ*, Ediție îngrijită și postfață de Nicolae Florescu, Editura „Jurnalul literar”, București, 2004, p. 198;

gerul și foametea. Vintilă Horia rezista datorită faptul că alege să își găsească refugiul într-un *exil în exil*.

Bibliografie:

- Ruja, Alexandru, „Odiseea unei vieți”. *Periplul american. Boala. Sfârșitul* în vol. *Cotruș – Viața și opera*, Timișoara, Editura de Vest, 1996, p. 67;
- Rotaru, Ion, *Vintilă Horia*, în vol. *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Dacoromână TDC, 2006;
- Enescu, Radu *Vintilă Horia sau Jurnalul unui dac*, în „Destin”, caietul nr. 16, Madrid, 1968;
- Horia, Vintilă, *Journal d'un paysan du Danube*, Éditions de la Table Ronde, Paris, 1966;
- Horia, Vintilă, *Suflete cu umbră pe pământ*, Ediție îngrijită și postfață de Nicolae Florescu, Editura „Jurnalul literar”, București, 2004;
- Neagu Basarab, Mihai, *Despre suflete cu umbră pe pământ*, în „Jurnalul literar”, serie nouă, XVII, nr. 1-6, ianuarie – februarie- martie 2006, p. 6.

This work was partially supported by the strategic project PERFORM, POSDRU 159/1.5/S/138963, inside POSDRU Romania 2014, co-financed by the European Social Fund-Investing in People.